[2024] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 894: 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 424

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ

ਬਨਾਮ

ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

2023 ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 526

ਵਿੱਚ

(2014 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 6990)

16 ਮਈ 2024

[ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ* ਅਤੇ ਸੰਦੀਪ ਮਹਿਤਾ, ਜੇਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਸਮੀਖਿਆ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਸਿਰਫ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਸੀ. ਐਕਟ, 1948. ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਣਵਰਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁੜ ਵੰਡ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁੜ-ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ; ਇੱਕ ਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵੰਡ ਲਈ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਨਜ਼ਰੀਆ ਲੈਣਾ, ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਜੈ ਸਿੰਘ ।। ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਿੱਤੇ ਤਰਕ 'ਤੇ ਗੌਰ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਹੈੱਡਨੋਟਸ

ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1961-ਸਬ-ਕਲਾਜ਼ (6) ਤੋਂ ਐਸ.2(ਜੀ) ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1992 ਦੇ ਹਰਿਆਣਾ ਐਕਟ ਨੰ. 9 ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ-ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਫ੍ਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1948 (ਸੀ.ਡੀ., 1948) -28 ਸੀ.ਡੀ. ਸਮੀਖਿਆ (ਜੇਯੂਆਰ), ਭਗਤ ਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰੀਆ ਲਿਆ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਫੈਸਲਾ: ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕਾਨਾਫੂਸੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੈਰਾ 11 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸੀ - ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਕਸਾਰਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਬਜ਼ਾ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ - ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ - ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਗਈ ਖਾਸ ਦਲੀਲ ਕਿ ਕੰਸੋਲੀਡੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੇ ਧਾਰਾ 23, 24 ਅਤੇ 21 (2) ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਐਕਵਾਇਰਮੈਂਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ (ਸੰਬੰਧੀ ਧਾਰਾ 19, 19) ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ - ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਦਮ ਏਕੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੇ ਸ. ਭਗਤ ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ-ਭਗਤ ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 12 ਦੇ ਤਹਿਤ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗੀ, ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵੀਸੋ ਦੇ ਪੂਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਸਤੂ-1 ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੀਮਾ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਕਰਨਾ - ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ ਸਰਸਰੀ ਹਵਾਲਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ - ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ ਬੈਂਚ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗਾ - ਭਗਤ ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗਲਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਵਿਚਾਰੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਕਿ ਦੂਜੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ

ਭਗਤ ਰਾਮ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਇਹ ਨਾ ਦਿਖਾਉਣਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਗਲਤ ਸਨ, ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੈ ਸਿੰਘ ॥ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ 'ਤੇ ਗੌਰ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਕਿ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਟਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। 2014 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 6990 ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 07.04.2022 ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ-ਨਿਰਣੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਫਾਈਲ ਵਿੱਚ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਾ 54-58, 46, 65, 67, 69]

ਸਮੀਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ - ਦਾਇਰੇ:

ਫੈਸਲਾ: ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ - ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਤਰੁੱਟੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੁਕਵਾਂ ਕਾਰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ - ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਗਲਤੀ, ਇਸ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗੀ। - ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗਲਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਖੋਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਾ 12, 13]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

ਭਗਤ ਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [1967] 2 ਐਸਸੀਆਰ 165: ਏਆਈਆਰ 1967 ਐਸਸੀ 927-ਅਨੁਸਾਰਿਤ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [1965] 1 ਐਸਸੀਆਰ 82: ਏਆਈਆਰ 1965 ਐਸਸੀ 632 ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [1967] 2 ਐਸਸੀਆਰ 143: ਏਆਈਆਰ 1967 ਐਸਸੀ 856; ਜੈ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ (2003) ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ P&H 409; ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (2001) ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 1488; ਬੀਜੋ ਚੰਦਰ ਕਾਂਤੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸ਼ੇਖ ਹਬੀਬ [1975] 3 ਐਸਸੀਆਰ 933: (1975) 1 ਐਸਸੀਸੀ 674; ਪਰਸ਼ਨ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸੁਮਿਤਰੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰ [1997] ਪੂਰਕ 4 ਐਸਸੀਆਰ 470: (1997) 8 ਐਸਸੀਸੀ 715; ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਹਾਈਟੈਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਥਰਮਿਕਸ ਐਂਡ ਹਾਈਡਰੋਪਾਵਰ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ [2005] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 517: (2005) 6 ਐਸਸੀਸੀ 651; ਕਮਲੇਸ਼ ਵਰਮਾ ਬਨਾਮ ਮਾਇਆਵਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ [2013] 11 ਐਸਸੀਆਰ 25: (2013) 8 ਐਸਸੀਸੀ 320; ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਸੰਦੂਰ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਅਤੇ ਆਇਰਨ ਓਰਸ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

[2013] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1045: (2013) 8 ਐਸਸੀਸੀ 337; ਸ਼ਾਂਤੀ ਕੰਡਕਟਰਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ [2019] 16 ਐਸਸੀਆਰ 252: (2020) 2 ਐਸਸੀਸੀ 677; ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਸਾਹੂ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਨਾਮ ਵਿਨੋਦ ਕੁਮਾਰ ਰਾਵਤ ਅਤੇ ਹੋਰ [2020] 11 ਐਸਸੀਆਰ 865: (2021) 13 ਐਸਸੀਸੀ 1 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1961; ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1948; ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1964; ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਰੂਲਜ਼, 1949।

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਸਮੀਖਿਆ: ਸਮੀਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਘੇਰਾ: ਆਰਡਰ/ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪਦਾਰਥਕ ਗਲਤੀ ਜ਼ਾਹਰ/ਪ੍ਰਗਟ; ਨਿਆਂ ਦਾ ਗਰਭਪਾਤ; ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ; ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਵੇਖੋ: ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਪੂਲ; "ਸ਼ਾਮਿਲਤ ਦੇਹ"; ਮਾਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵੰਡ ਲਈ ਅਣਵਰਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਆਮ ਉਦੇਸ਼; ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁੜ-ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ; ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ: ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਖਵੀਂ ਹੈ ਪਰ ਏਕੀਕਰਨ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: ਮਲਕੀਅਤ ਸੰਸਥਾ: ਮਲਕੀਅਤ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ: ਮਲਕੀਅਤ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ; ਬਚਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ; ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ: ਜ਼ਮੀਨ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ: "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ"; "ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਜਾਂ ਬੁਝਾਰਤ"; ਤਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।

ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੇਸ

ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2023 ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 526
ਵਿੱਚ
2014 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 6990
ਸੀ.ਏ. ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ 07.04.2022 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ 2014 ਦਾ ਨੰਬਰ 6990

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਬੀ.ਕੇ. ਸਤੀਜਾ, ਏ.ਏ.ਜੀ., ਨਰਿੰਦਰ ਹੁੱਡਾ, ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਮਲਿਕ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਕਾਂਤ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਡਾ: ਸੁਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੱਡਾ, ਰਾਹੁਲ ਰਾਠੌਰ, ਅਕਸ਼ੈ ਕਜਿੰਦਲ, ਸ਼ਿਵ ਭਟਨਾਗਰ, ਸ਼ੈਰਿਆ ਲਾਂਬਾ, ਗੌਤਮ ਸ਼ਰਮਾ, ਡਾ: ਮੋਨਿਕਾ ਗੁਸਾਈਂ, ਜਿਤੇਸ਼ ਮਲਿਕ, ਚੰਦਰ ਕਿਰਨ, ਰਾਹੁਲ ਵਰੁਣ ਗੋਵਿਲ, ਡਾ.

ਸ਼ੋਬਿਤ, ਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬੀਨਾ, ਸਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨੁਭਾ ਅਗਰਵਾਲ, ਪਰਦੀਪ ਗੁਪਤਾ, ਪਰਣਵ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਨਸੀ ਗੁਪਤਾ, ਰਕਸ਼ਿਤ ਰਾਠੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਸ਼ੀ ਵਰਮਾ, ਡਾ: ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਿਪਨ ਗੁਪਤਾ, ਸੰਜੇ ਰਾਠੀ, ਸੰਚਿਆ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਮੁਕੇਸ਼, ਮਿਸਭਾ ਮਸਹਰਾਵਾਲ, ਰਾਜਭਗ ਸੰਨ੍ਹ, ਸਵ. ਪਰਮਾਨੰਦ ਗੌੜ, ਦਯਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ਼ਰਮਾ, ਡੀ.ਕੇ.ਸ਼ਰਮਾ, ਯਸ਼ਦੀਪ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਨੀਤਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਰੋਹਿਤ ਵਤਸ, ਪੀਯੂਸ਼ ਗੋਇਲ, ਅੰਕਿਤ ਭਨੋਟ, ਸ਼ੁਭਮ ਰਾਣਾ, ਪੁਸ਼ਕਰ ਵਤਸ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੇਖੀ, ਸ਼ੁਭਮ ਕੁਮਾਰ, ਹਰਸ਼ ਸਕਸੈਨਾ, ਰਵਿੰਦਰ ਬਾਨਾ, ਰਾਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਲਕਣ ਯਾਦਵ, ਐੱਮ. ਯਾਦਵ, ਯੋਗੇਸ਼ ਯਾਦਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਿਵਿਕਾ ਨਹਿਰਾ, ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਆਸ਼ਰੀ, ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਾਂਤਵਾਣੂ ਸਿੰਘ, ਰਾਹੁਲ ਦੂਬੇ, ਰਾਜ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਿਨਹਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਗਿਆ ਸਿੰਘ, ਸੰਨੀ ਸਿੰਘ, ਅਕਸ਼ੈ ਸਿੰਘ, ਅਜੈ ਪਾਲ, ਕਰਨ ਕਪੂਰ, ਮਾਨਿਕ ਕਪੂਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਿੰਗਲਾ, ਅ, ਸ਼੍ਰੇਆਮ ਵੇ, ਸਵਰਨਯਾ ਕਾ. ਐਡਵਾਂਸ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ.

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਹੁਕਮ

ਨਿਰਣਾ

ਬੀ.ਆਰ. ਸਮਝ ਲਿਆ, ਜੇ.

ਸੂਚਕਾਂਕ*

L ਅਸਲ ਪਿਛੋਕੜ.....	ਪੈਰੇ 1 ਤੋਂ 3
II. ਆਈ.ਆਈ.ਐਲ. ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ	ਪਾਰਸ 4 ਤੋਂ 11
III. ਸਮੀਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ	ਪਾਰਸ 12 ਤੋਂ 14
IV. ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਜੈ ਸਿੰਘ II	ਪਾਰਸ 15 ਤੋਂ 21
V. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਗਤ ਰਾਮ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ	ਪਾਰਸ 22 ਤੋਂ 58 ਤੱਕ
VI. ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਜੱਜ ਜੈ ਸਿੰਘ II ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ	ਪਾਰਸ 59 ਤੋਂ 65 ਤੱਕ

_____

*ਸੰਪਾਦਕ ਨੋਟ: ਮੂਲ ਨਿਰਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾਬੰਦੀ

VII. ਤਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੈ ਸਿੰਘ ॥ ਪਾਰਸ 66 ਤੋਂ 67 ਤੱਕ
ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ
VIII. ਸਿੱਟਾ ਪੈਰਾ 68 ਤੋਂ

1. ਅਸਲ ਪਿਛੋਕੜ

1. ਮੌਜੂਦਾ ਰੀਵਿਊ ਪਟੀਸ਼ਨ 7 ਅਪ੍ਰੈਲ 2022 ਨੂੰ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 28 ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 2014 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 6990 ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਹਾਈਕੋਰਟ (ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ) ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। "ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬੈਂਚ") 1992 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 5877 ਮਿਤੀ 13 ਮਾਰਚ 2003 ਵਿੱਚ

2. ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੰਗੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

2.1 ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ, 11 ਫਰਵਰੀ 1992 ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1992 ਦਾ "ਹਰਿਆਣਾ ਐਕਟ ਨੰ. 9" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੁਆਰਾ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ (1992) ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 (ਜੀ) ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਐਕਟ") ਉਪਰੋਕਤ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ 14 ਜਨਵਰੀ 1992 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ। 1961 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਜੀ) ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (6) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"2. ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਦਰਭ ਹੋਰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ-

xxx xxx xxx

(ਜੀ) "ਸ਼ਾਮਿਲਤ ਦੇਹ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ-

xxx xxx xxx

(6) ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ,

_____

1 "ਪੰਜਾਬ" ਸ਼ਬਦ ਲਈ 01.11.1966 ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਐਕਟ ਨੰ. 15 ਆਫ਼ 2021, ਹਰਿਆਣਾ ਛੋਟੇ ਸਿਰਲੇਖ ਸੋਧ ਐਕਟ 2021 ਮਿਤੀ 05.04.2021 ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1948 (1948 ਦਾ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ 50), ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੈ।

ਵਿਆਖਿਆ - "ਜੁਮਲਾ ਮਲਕਣ ਵਾ ਦਿਗਰ ਹੱਕਦਾਰਨ ਅਰਾਜ਼ੀ ਹਸਬ ਰਸਦ", "ਜੁਮਲਾ ਮਲਕਾਨ" ਜਾਂ "ਮੁਸ਼ਤਰਕਾ ਮਲਕਾਨ" ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ ਹੋਣਗੀਆਂ।

2.2 ਉਕਤ ਸੋਧ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਮੌਜੂਦਾ ਰੀਵਿਊ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੋ 'ਸ਼ਮੀਲਤ ਦੇਹ' ਨਾਮਕ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਪੂਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੀ, ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਬੈਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ; ਮਾਣਯੋਗ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫਿਰ 01 ਜੂਨ, 1993 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 9, 1992 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ ਕੇਸ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਮਾਨਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ 18 ਜਨਵਰੀ 1995 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬੈਚ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ 1992 ਦੇ ਸੀਡਬਲਯੂਪੀ ਨੰਬਰ 5877 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

2.3 ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਨੇ 1995 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 5480 ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ; ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਏ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31ਏ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

2.4 ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 13 ਮਾਰਚ 2003 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ:

"ਉੱਪਰ ਕੀਤੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ:

(1) ਪੰਜਾਬ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1961 ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (ਜੀ) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹੈ

ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਫ੍ਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1948 ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ।

(ii) 1961 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਅਣ-ਸੋਧੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, 1948 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 18 ਅਤੇ 23-ਏ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 2(g)(1) ਅਤੇ 1949 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 16(ii) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 41 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਨਿਯਮ 5 ਦੇ ਅਧੀਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 24 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ;

(iii) ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾਲਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਲਡਿੰਗਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋ-ਰੇਟਾ ਕਟੌਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਨਿਯਮ 5 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 14 ਅਧੀਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਏਕੀਕਰਨ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਸਲਾ ਰਜ਼ਾਬਤ ਹਸਬਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਹਸਬਰਾਜ਼ ਹਸਕਰਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਹਸਬਰਾਜ਼ ਹਸਤਕਰਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਧਾਰਾ 2(ਜੀ) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ 1961 ਦੇ ਐਕਟ ਜਾਂ 1948 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਕਾਲਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ;

(iv) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਇਕਸੁਰਤਾ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾਜ਼ਾਂ ਜੁਮਲਾ ਮੁਸਤਰਕਾ ਮਲਕੰਸ ਵਾ ਦਿਗਰ ਹਕਦਾਰਨ ਹਸਬ ਰਸਾਦ ਅਰਾਜ਼ੀ ਆਦਿ ਹੋਣ।

2.5 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮਾਲ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਝ ਇੰਤਕਾਲ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਤੀਜੇ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ।

2.6 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 6990 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ 07 ਅਪ੍ਰੈਲ 2022 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "JUR" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ ਮੂਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

2.7 ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ 31 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸੀ. 2023 ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ:

"ਖੁੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਇਸ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰੋ।"

2.8 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2023 ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ:

"1. ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ(ਜ਼) ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

2. ਦੇਰੀ ਮਾਫ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।

3. ਆਈ.ਏ. 'ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰੋ। 2022 ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਨੰਬਰ 14941 ਵਿੱਚ 2023 ਦੀ (ਡਾਇਰੀ) ਨੰਬਰ 69003 ਅਤੇ 69005, 2023 ਦੀ ਐੱਮ.ਏ. (ਡਾਇਰੀ) ਨੰ. 13972 ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ, 24.04.2023 ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਯੋਗ।

4. ਸੇਵਾ ਦੇ ਆਮ ਢੰਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਲਈ ਸਥਾਈ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"

3. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਹੁੱਡਾ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੀਪ ਗੁਪਤਾ, ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਕ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕਾਂਤ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਕੇ. ਸਤੀਜਾ, ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਰਾਜ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ।

II. ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ

4. ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਹੁੱਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਯੂਆਰ ਭਗਤ ਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲਟ ਹੈ (ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ "ਭਗਤ ਰਾਮ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਯੂਆਰ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ (ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ "ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

---

2 [1967] 2 ਐਸਸੀਆਰ 165 : ਏਆਈਆਰ 1967 ਐਸਸੀ 927

3 [1965] 1 ਐਸਸੀਆਰ 82 : ਏਆਈਆਰ 1965 ਐਸਸੀ 632

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ।

5. ਸ਼੍ਰੀ ਹੁੱਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫ੍ਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1948 ਦੀ ਧਾਰਾ 23-ਏ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 24 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਇਕਸੁਰੀਕਰਨ ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ 2 ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਧਾਰਾ 23-ਏ ਅਧੀਨ ਪੰਚਾਇਤ. ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕਬਜ਼ਾ ਬਦਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਜੈ ਸਿੰਘ ॥ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭਗਤ ਰਾਮ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਖਵੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਐਕਟ 1961 ਦੇ ਐਕਟ 961 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 (ਜੀ) (6) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। 1992 ਦੇ.

6. ਸ਼੍ਰੀ ਹੁੱਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਉਹਨਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਾਲਾਂ, ਮਾਰਗਾਂ, ਖੁਰਾਹਿਆਂ, ਪੰਚਾਇਤ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਦੇ ਨਿਯਮ 16 (ii) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ 49)। (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਏਕੀਕਰਨ ਨਿਯਮ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਸਿਰਲੇਖ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਕਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਮਲਕੀਅਤ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਬੰਧਤ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਾਲਕ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਭਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਉਕਤ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਕਸੁਰਤਾ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

---

4 [1967] 2 ਐਸਸੀਆਰ 143: ਏਆਈਆਰ 1967 ਐਸਸੀ 856

5 2003 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ P&H 409

ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਉਦੇਸ਼, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ 'ਸੋਧ' ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ, ਅਜਿਹੇ 'ਸੋਧ' ਦੁਆਰਾ, ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

7. ਸ਼੍ਰੀ ਹੁੱਡਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਏਕੀਕਰਨ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਏਕੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18(ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਖਵੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜਾਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਖਾਦ ਦੇ ਟੋਇਆਂ, ਰੰਗਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਪੇਂਡੂ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਲਡਰਾਂ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

8. ਸ਼੍ਰੀ ਹੁੱਡਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਕੈਟੇਨਾ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 5 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਏਕੀਕਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਏਕੀਕਰਨ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਲਕਣਮ ਡਿਸਟ੍ਰਕਬ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਰਾਜ਼ੀ ਖੇਵਟ' ਅਤੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਬਜੇ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ, ਜਿਸਨੂੰ ਬਚਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਹੁੱਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਭਾਵੇਂ ਤਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਉਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੂਹਿਆ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਨਿਰਣੇ ਜੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਜੋ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੂੰ ਜੇਯੂਆਰ ਦੁਆਰਾ ਕਲਮ ਦੇ ਝਟਕੇ 'ਤੇ ਬੇਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

9. ਸ਼੍ਰੀ ਹੁੱਡਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਯੂਆਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 27 ਅਗਸਤ, 2001 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸਲਈ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਯੂਆਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

---

6 2001 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 1488 [ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (CA ਨੰ. 5709-5714 ਆਫ 2001 @ ਐਸਐਲਪੀ(ਸੀ) ਨੰ. 16173-16178 ਆਫ 2000)

10. ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕਾਂਤ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਰਾਜ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਬਿਨੈਕਾਰ ਅਪੀਲ ਲਈ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ JUR ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਬੋਧਿਤ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ:

(i) ਚੰਦਰ ਕਾਂਤੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸ਼ੇਖ ਹਬੀਬ ਬੀਜੋ
(ii) ਪਾਰਸਨ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ. ਸੁਮਿਤਰੀ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰ
(iii) ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਹਾਈਟੈਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਥਰਮਿਕਸ ਐਂਡ ਹਾਈਡਰੋਪਾਵਰ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ
(iv) ਕਮਲੇਸ਼ ਵਰਮਾ ਬਨਾਮ ਮਾਇਆਵਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ
(v) ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਸੰਦੂਰ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਅਤੇ ਆਇਰਨ ਓਰਸ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ"
(vi) ਸ਼ਾਂਤੀ ਕੰਡਕਟਰਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ
(vii) ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਸਾਹੂ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਵਿਨੋਦ ਕੁਮਾਰ ਰਾਵਤ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਰਾਹੀਂ

11. ਪੱਖਾਂ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

III. ਸਮੀਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ IIL ਵਿਚਾਰ

12. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਇੱਕ ਕੈਟੇਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ

_____

7 [1975] 3 ਐਸਸੀਆਰ 933 : (1975) 1 ਐਸਸੀਸੀ 674
8 [1997] ਸਹਾਇਤਾ 4 ਐਸਸੀਆਰ 470 : (1997) 8 ਐਸਸੀਸੀ 715
9 [2005] ਸਹਾਇਤਾ 2 ਐਸਸੀਆਰ 517 : (2005) 6 ਐਸਸੀਸੀ 651
10 [2013] 11 ਐਸਸੀਆਰ 25 : (2013) 8 ਐਸਸੀਸੀ 320
11 [2013] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1045 : (2013) 8 ਐਸਸੀਸੀ 337
12 [2019] 16 ਐਸਸੀਆਰ 252 : (2020) 2 ਐਸਸੀਸੀ 677
13 [2020] 11 ਐਸਸੀਆਰ 865 : (2021) 13 ਐਸਸੀਸੀ 1

ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਰਣੇ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪਾਉਣ ਲਈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਮਲੇਸ਼ ਵਰਮਾ ਬਨਾਮ ਮਾਇਆਵਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਾਰ
20. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਆਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹਨ:
20.1. ਜਦੋਂ ਸਮੀਖਿਆ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗੀ:

(i) ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲੇ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਦੀ ਖੋਜ ਜੋ, ਉਚਿਤ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ;
(ii) ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਜ਼ਾਹਰ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਗਲਤੀ:
(iii) ਕੋਈ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਕਾਰਨ।

ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਨੇਕੀ [(1921-22) 49 ਆਈਏ 144 : (1922) 16 ਐਲਡਬਲਯੂ 37: ਏਆਈਆਰ 1922 ਪੀਸੀ 112] ਵਿੱਚ "ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੁਕਵਾਂ ਕਾਰਨ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮੋਰਨ ਮਾਰ ਬੈਸੇਲੀਓਸ ਕੈਥੋਲੀਕੋਸ ਬਨਾਮ ਮੋਸਟ ਰੈਵ.ਏ.5.4.5. 526: (1955) 1 ਐਸਸੀਆਰ 520] ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ "ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਰਨ"। ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਸੰਦੂਰ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਅਤੇ ਆਇਰਨ ਓਰਸ ਲਿਮਿਟੇਡ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। [(2013) 8 ਐਸਸੀਸੀ 337 : ਜੇਟੀ (2013) 8 ਐਸਸੀ 275]

20.2. ਜਦੋਂ ਸਮੀਖਿਆ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ:

(i) ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ ਸਿੱਟੇ ਹੋਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ii) ਅਸੰਗਤ ਆਯਾਤ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ।
(iii) ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਸੁਣਵਾਈ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(iv) ਸਮੀਖਿਆ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਰਡਰ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਗਲਤੀ, ਇਸ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀਤਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

(v) ਸਮੀਖਿਆ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਲਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ ਪੇਟੈਂਟ ਗਲਤੀ ਲਈ ਛੂਠ ਹੈ।
(vi) ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਦੋ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
(vii) ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਲਤੀ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਖੋਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
(viii) ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
(ix) ਸਮੀਖਿਆ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਹਿਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਉਹੀ ਰਾਹਤ ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।"

13. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੁਕਵਾਂ ਕਾਰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੂ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਸੁਣਵਾਈ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਭੌਤਿਕ ਗਲਤੀ, ਜੋ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗਲਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਖੋਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

14. ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।
IV. ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਜੈ ਸਿੰਘ ॥

15. ਜਿਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਜੈ ਸਿੰਘ ਇਲਹਾਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਿਆਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 1961 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਜੀ)(6) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਮਾਂਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

16. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੂਜੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸੀਮਾ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਨ, ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਹਿੱਸਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਇੱਥੇ ਪੈਰੇ 2.4 ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

17. ਰਾਜ ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਖੋਜਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। (i), ਅਤੇ (iv).

ਧਾਰਾ (i) ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ 1961 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (ਜੀ) ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (6) ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਏਕੀਕਰਨ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ।

ਧਾਰਾ (ii) ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ 1961 ਐਕਟ ਦੇ ਅਣਸੋਧਿਆ ਉਪਬੰਧ ਅਤੇ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਏਕੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 17 ਅਤੇ 23-ਏ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 2(g)(1) ਅਤੇ ਏਕੀਕਰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 16(ii) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 41 ਦੇ ਅਧੀਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 24 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਧਾਰਾ (iv) ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਏਕੀਕਰਨ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋਵੇ; ਭਾਵੇਂ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾਜ 'ਜੁਮਲਾ ਮੁਸਤਰਕਾ ਮਾਲਕਾਂ ਵ ਦਿਗਰ ਹੱਕਦਾਰਾਂ ਹਸਬ ਰਸਦ ਅਰਾਜ਼ੀ ਖੇਵਤ' ਆਦਿ ਹੋਣ।

18. ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ (iii) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜੋ ਮਾਲਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਲਡਿੰਗਾਂ 'ਤੇ ਅਨੁਪਾਤਕ ਕਟੌਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰਤਾ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 75 ਦੇ ਅਧੀਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 74 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਜੁਮਲਾ ਮਾਲਕਣ ਵਾ ਦਿਗਰ ਹੱਕਦਾਰਨ ਹਸਬ ਰਸਾਦ ਅਰਾਜ਼ੀ ਖੇਵਤ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ, ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ, ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਮਾਲਕਾਂ ਕੋਲ ਨਿਵਾਸ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

19. ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸਿੱਟਾ ਨੰਬਰ (iii) ਗਲਤ ਸੀ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਣਵਰਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵੰਡ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਸਨ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁੜ-ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼' ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਮੀਕਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਬੀਤਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਕਾਰਨ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵੰਡ ਲਈ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

20. ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸੀਮਤ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਕਤ ਖੋਜ ਇੱਕ ਭੌਤਿਕ ਗਲਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

21. ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ JUR ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਪੀਲ ਸੀ।

V. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਗਤ ਰਾਮ

22. ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

23. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਉਸ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਵਜੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ, ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਨ; ਜਦਕਿ, ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗੈਰ-ਮਾਲਕੀਅਤਾਂ ਲਈ ਜਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪਿੰਡ ਵਿਰਕ ਕਲਾਂ 'ਚ 270 ਕਨਾਲ 13 ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਮਲਕੀਅਤ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਚ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ: 10 ਕਨਾਲ ਅਤੇ 3 ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਬਾਦੀ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਸ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਸ ਲਈ, ਅਤੇ 3 ਕਨਾਲ ਅਤੇ 7 ਮਰਲੇ ਰੂੜੀ ਦੇ ਟੋਇਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡ ਸੇਵਣਾ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਅਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਾਲਕੀਅਤਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਲਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਫੀਮੀ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡ ਮਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ, ਸਕੂਲ, ਰੰਗਾਈ ਗਰਾਊਂਡ, ਹਸਪਤਾਲ, ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਾਲਕੀਅਤ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਕਤ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣਾ ਅਤੇ ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ।

24. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ 27 ਅਪ੍ਰੈਲ 1964 ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਫੈਸਲਾ ਛੁੱਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ 20 ਜੁਲਾਈ 1964 ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1964 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਭਾਵ 20 ਜੂਨ, 1964 ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਉਕਤ ਸੋਧ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2-ਏ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ। ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ 20/23 ਜੁਲਾਈ, 1964 ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ, ਸੋਧ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਉਹ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਨੇ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੀ ਸੋਧ, ਜਿਸਦਾ ਦੂਰਗਾਮੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਬਾਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਮਾਲਕੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

25. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1964 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ (ਸੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ, ਐਕਟ 1964, 19 ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਡਵਾਂਸ 4. ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1964 ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਫੈਸਲਾ

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

26. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਇਕਸਾਰਤਾ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਧੀਨ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਆਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1964 ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 31-ਏ(1) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

27. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੈਰਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ

"6. ਹੁਣ ਮਿਸਟਰ ਲਾਇਨਜਰ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਤੀਜੇ ਨੁਕਤੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ [(1965) 1 ਐਸਸੀਆਰ 82] ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਕਟ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਭਾਗ:-3 ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"31-ਏ. (1) ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ-

(ਏ) ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਸੋਧਣਾ.....

ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 14, ਧਾਰਾ 19 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 31 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ***

ਬਸ਼ਰਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਉਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਸੀਮਾ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉੱਥੇ ਕਿਸੇ ਇਮਾਰਤ ਜਾਂ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ,

ਇਮਾਰਤ ਜਾਂ ਢਾਂਚਾ, ਉਸ ਦਰ 'ਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

(2) (ਬੀ) ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 'ਅਧਿਕਾਰ' ਦੀ ਸਮੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮਾਲਕ, ਉਪ-ਮਾਲਕ, ਅਧੀਨ-ਮਾਲਕ, ਕਾਰਜਕਾਲ-ਧਾਰਕ, ਰਾਇਤ, ਅਧੀਨ-ਰਾਇਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਚੋਲੇ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।"

ਆਰਟੀਕਲ 19 ਅਤੇ 31 ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

"19. (1) ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਗੇ-

(ਐਫ) ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ, ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਉਣਾ।

31. (1) ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਮੰਗਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(2-ਏ) ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਿਸੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

7. ਇਹ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਏ(1)(ਏ) ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ;

ਦੂਜਾ, ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ; ਤੀਸਰਾ, ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਅਤੇ, ਚੌਥਾ, ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ। ਇਹ ਚਾਰੇ ਵਰਗ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਨ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ "ਹਾਸਲ" ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਧਾਰਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਬੁਝਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਸੰਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਤਬਾਦਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ "ਇੱਕ ਸੰਪੱਤੀ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਦੇ ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਸੰਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਲਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

8. ਸਾਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ "ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਜਾਂ ਬੁਝਾਰਤ" ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਰਾਜ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਕਾਨ-ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਇੱਕ ਲੀਜ਼ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਲੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਟੇਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ।

9. ਹੁਣ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ "ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ "ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 31-ਏ(1) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦਾ ਹੈ

ਧਾਰਾ (1)(ਏ) ਤੋਂ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਵਿੱਚ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਏ(1)(ਏ) ਵਿੱਚ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 31(2-ਏ) ਵਿੱਚ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਯੰਗਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਬੋਧ ਗੋਪਾਲ ਬੋਸ [(1964) ਐਸਸੀਆਰ 587], ਬੰਬੇ ਦੇ ਦਵਾਰਕਾਦਾਸ ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਬਨਾਮ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਸਪਿਨਿੰਗ ਲਿਮਟਿਡ (93) 791: (1954) ਐਸਸੀਆਰ 674] ਸਗੀਰ ਅਹਿਮਦ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. [(1955) 1 ਐਸਸੀਆਰ 707] ਅਤੇ ਬਾਂਬੇ ਡਾਇੰਗ ਐਂਡ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਬਾਂਬੇ ਸਟੇਟ [(1958) ਐਸਸੀਆਰ 1122]। ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ "ਐਕਵਾਇਰ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬੰਬੇ ਬਨਾਮ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਸਪਿਨਿੰਗ ਐਂਡ ਵੇਵਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਦੇ ਦਵਾਰਕਾਦਾਸ ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਵਿੱਚ [(1953) 2 ਐਸਸੀਸੀ 791: (1954) ਐਸਸੀਆਰ 674] ਮਹਾਜਨ, ਜੇ., ਪੀ. 704 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ:

"'ਐਕਵਾਇਰ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਸੰਕਲਪ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸਥਾਈ ਜਾਂ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੈਣਾ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲਈ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਰਲੇਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੀ. 705:

"ਮੈਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਕਿ ਕਬਜ਼ਾ ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਨੌ-ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਬਜ਼ਾ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਬੋਸ, ਜੇ., ਪੀ. 734 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ:

"ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਕਬਜ਼ਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ' ਦੀ ਕਿਸਮ ਜੋ ਕਿ ਅੰਦਰ 'ਵੰਚਿਤ' ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਧਾਰਾ (1) ਦਾ ਅਰਥ ਕੋਈ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਕਾਫ਼ੀ ਕਮੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ (2) ਮੇਰੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ, ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵੰਚਿਤਤਾ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਵੰਚਿਤ ਦੀ ਕਿਸਮ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਅਨੰਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਖੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਜਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰੂਪ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਸਾਨੂੰ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"

10. ਆਉ ਹੁਣ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਕੀ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਛੱਤ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕੁਝ ਅਪਵਾਦਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ। ਦੂਜਾ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਐਕਵਾਇਰ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਨਿੱਜੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਾਰਕੀਟ ਰੇਟ 'ਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਮਾਰਕੀਟ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤਕਨੀਕੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਿਰਲੇਖ ਮਾਲਕ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਹੈ।

11. ਪਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ "ਐਕਵਾਇਰ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਕੀਮ ਦੁਆਰਾ ਕੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਕੀ ਇਹ ਸਕੀਮ ਸਿਰਫ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ? ਸਕੀਮ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ,

ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 89B-188-11B (ਪੁਖਤਾ) ਜ਼ਮੀਨ ਇਕਸੁਰਤਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਾਲ, ਮਾਰਗ, ਖੁਰਾਹ, ਪੰਚਾਇਤ ਘਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਆਦਿ। ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।"

28. ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਪੈਰਾ 6 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

29. ਪੈਰਾ 7 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਏ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੀਆਂ 4 ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ:

(i) ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ;
(ii) ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ;
(iii) ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਖਤਮ ਹੋਣਾ; ਅਤੇ
(iv) ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ।

30. ਉਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ "ਐਕਵਾਇਰ" ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਧਾਰਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਜੇਕਰ ਬੁਝਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਤਬਾਦਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ "ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਦੇ ਸਮੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਲਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

31. ਪੈਰਾ 8 ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ "ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ "ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਜਾਂ ਸਮਾਪਤੀ" ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕੱਢਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਰਾਜ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

32. ਪੈਰਾ 9 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰਥਾਤ, "ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ"। ਇਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ "ਇੱਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਹੀ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਕੈਟੇਨਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

33. ਪੈਰਾ 10 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਏ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸੀਮਾ ਸੀਮਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਐਕਵਾਇਰ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਨਿੱਜੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਾਰਕੀਟ ਰੇਟ 'ਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ, ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਿਰਲੇਖ ਮਾਲਕ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਹੈ।

34. ਪੈਰਾ 11 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਂਝੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਾਲ, ਮਾਰਗ, ਖੁਰਾ, ਪੰਚਾਇਤ ਘਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਆਦਿ। ਇਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਖਵੀਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

35. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੈਰਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ:

"12. ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫ੍ਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਰੂਲਜ਼, 1949 ਦਾ ਨਿਯਮ 16 (1) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਦੇਹ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜ਼ਮੀਨ ਅਚੁਕਵੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਲਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ (ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਾਲਕੀਅਤਾਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਸੰਪੱਤੀ ਜਾਂ ਸੰਪੱਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ (ਜੁਮਲਾ ਮਲਕਣ ਵਾ ਦਿਗਰ ਹਕਦਾਰਨ ਰਜ਼ਾਬਦਰਾਜ਼ਬ)। ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸਬੰਧਤ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਮਦਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧਤ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਹੈ।

ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸਿਰਲੇਖ ਅਜੇ ਵੀ ਸੰਪਤੀ ਬਾਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਪੱਤੀ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਮਾਲਕ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਭਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ।

13. ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. [(1959) ਪੂਰਕ 1 ਐਸਸੀਆਰ 928 'ਤੇ ਪੀ 938] ਵਾਂਚੂ ਜੇ., ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਟ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਵਿਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ, ਅਰਥਾਤ, ਯੂ.ਪੀ. ਕੰਸੋਲੀਡੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਐਕਟ (1954 ਦਾ ਯੂ.ਪੀ. ਐਕਟ 5) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯੂ.ਪੀ. 1957 ਦਾ ਐਕਟ 16:

"ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵੇਚ ਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇਹ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਲਕਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਪਈ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 (1) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

(ਈਈ)। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਖੇਤਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਜਕਾਲ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮ 41(a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫਾਰਮ CH-21 ਉਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ, (1) ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣਾ, (2) ਚਰਾਗਾਹ ਜ਼ਮੀਨ, (3) ਰੂੜੀ ਦੇ ਟੋਏ, (4) ਪਿੜ, (5) ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ, (6) ਕਬਰਿਸਤਾਨ, (7) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਕੂਲ, (8) ਹਰ ਖੇਡ, (8) ਹੋਰ ਖੇਡਾਂ ਵਸਤੂਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਕਾਲ ਧਾਰਕਾਂ ਤੋਂ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਇਹ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਬਿੱਟਾਂ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਫਾਇਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।"

ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਉਹ ਫਾਇਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਸਕੀਮ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਇੱਕ ਪਿੜ, ਰੂੜੀ ਦਾ ਟੋਆ, ਚਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ, ਖਾਲ ਆਦਿ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।

14. ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਖੋਹਣਾ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ? ਅਸਲ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਕੌਣ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਪੰਚਾਇਤ ਹੈ? ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਲੇਖ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ "ਸਾਰੇ ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਚਾਇਤ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗੀ; ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਸਕਦਾ। ਮਾਲਕ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਮਾਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਵੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

15. ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਯੋਜਨ ਨੂੰ ਨਕਦ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

36. ਪੈਰਾ 12 ਵਿੱਚ, ਏਕੀਕਰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 16(ii) ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਿਰਲੇਖ ਅਜੇ ਵੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਸੰਪੱਤੀ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਾਲਕ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਲਕ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਭਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ।

37. ਪੈਰਾ 14 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਲੇਖ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਧਾਰਕਾਂ" ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਲਕ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੈਰ-ਮਾਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਵੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਉਕਤ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

38. ਪੈਰਾ 15 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਯੋਜਨ ਨੂੰ ਨਕਦ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

39. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਮਾਲਕਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ; ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਜ਼ਮੀਨ

ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

40. ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤਕਨੀਕੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਿਰਲੇਖ ਮਾਲਕ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

41. ਜਸਟਿਸ ਐੱਮ. ਹਿਦਾਇਤਉੱਲਾ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੀ) ਆਪਣੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ ਪੂਰੇ ਬੰਡਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

42. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਤੀਜਾ ਫੈਸਲਾ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ।

43. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

44. ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ (ਭਾਵ ਭਗਤ ਰਾਮ) ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿ ਕੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਕਰਨਾ ਹੈ?

45. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਭਗਤ ਰਾਮ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਐੱਸ.ਐੱਮ. ਸੀਕਰੀ, ਜੇ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਸੀ):

"2. ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਕੀਮ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਫਿਰਨੀ, ਰਸਤਿਆਂ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮਾਰਗਾਂ, ਖਾਦ ਦੇ ਟੋਏ, ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਆਦਿ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰਾਖਵੀਂਆਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ 2 ਮਰਲੇ ਰਕਬੇ ਲਈ ਵੀ ਰਾਖਵੀਂ ਹੈ। ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇਸ [(1967) 2 ਐਸਸੀਆਰ 143] ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ "ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਜਾਂ ਬੁਝਾਰਤ" ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਰਾਜ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਉਹ ਪੰਚਾਇਤ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 12 ਅਧੀਨ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਮਦਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਨਸ਼ਨ ਆਫ ਫ੍ਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1948 ਦੀ ਧਾਰਾ 2(bb) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ "ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"... ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਲਈ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।"

ਇਸ ਲਈ, ਆਮਦਨ ਸਿਰਫ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ. ਪਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਮਦਨ ਵਰਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਆਮਦਨ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਸਾਰੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪੂਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਏਬੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀਮਾ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ 100 ਕਨਾਲ 2 ਮਰਲੇ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

46. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ "ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਜਾਂ ਬੁਝਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਤਰ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਰਾਜ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸੋਧ ਜਾਂ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਰਾਜ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 12 ਦੇ ਤਹਿਤ "ਰਾਜ", ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੈ

ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ, ਇਹ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੰਸਲੀਡੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀਮਾ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਰਾਖਵਾਂ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

47. ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੂਜੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1964 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਕੀਮ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਏਕੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 23, 24 ਅਤੇ 21(2) ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1964 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

48. ਉਪਰੋਕਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ:

"4. ਇਸ ਹਲਫਨਾਮੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੁੜ ਵੰਡ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 23-ਏ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 24 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ "ਐਕਵਾਇਰ" ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਕਾਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। 23-ਏ ਅਤੇ 24 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ:

23-ਏ. ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 18 ਅਧੀਨ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਰਾਖਵੀਂਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ, ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਕੱਠੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਹਿੱਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਧੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ।

24. (1) ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਅਤੇ ਅਲਾਟੀਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਹੋਵੇ, ਮੁੜ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਵਿਘਨ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2), (3) ਅਤੇ (4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 26 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਐਕਟ, 1887 (1887 ਦਾ ਐਕਟ 17), ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਮਾਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕੰਸੋਲੀਡੇਸ਼ਨ ਅਫ਼ਸਰ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ।"

5. ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੈਕਸ਼ਨ 24 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੈਕਸ਼ਨ 23-ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਸਾਈਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁੜ ਵੰਡ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਨਵੀਂ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ "ਪ੍ਰਾਪਤੀ" ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

6. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਕੀਮ ਧਾਰਾ 31 ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ 100 ਕਨਾਲ 2 ਮਰਲੇ ਰਾਖਵੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਆਰਡਰ ਹੋਵੇਗਾ।"

49. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਇਕਸੁਰਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-ਏ ਅਤੇ 24 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੈਕਸ਼ਨ 24 ਅਧੀਨ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 23-ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਬਲਕਿ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਅਕਤੀ

ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਬਦਲ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁੜ ਵੰਡ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਨਵੀਂ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ "ਐਕਵਾਇਰ" ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

50. ਜੈ ਸਿੰਘ ॥ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੰਸੋਲੀਡੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਫਰਕ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਅਧੀਨ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਸਕੀਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਪਰਾਈਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ:

"ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਂਝੀਆਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਅਧੀਨ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਕੀਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ, ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਕੇਸ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਆਜ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਰੇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੱਕ ਗੁਆਉਣਗੇ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੈਕਸ਼ਨ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਸਕੀਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਤ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਧਾਰਾ 18 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 23-ਏ ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਨੂੰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜਬੂਤ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ।

*** *** ***

ਜਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪ੍ਰੋ-ਰੇਟਾ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਬਚਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਇੱਕ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਜਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਬਰਾਬਰ ਸੱਚ ਹੈ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ ਉਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। 1948 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਬਚਤ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਜੁਮਲਾ ਮੁਸਤਰਕਾ ਮਾਲਕਣ ਵਾ ਦਿਗਰ ਹੱਕਦਾਰਨ ਹਸਬ ਰਸਾਦ ਅਰਾਜ਼ੀ ਖੇਵਤ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਜਾਂ ਹੋਰ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਾਂ ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਮੁੱਦਾ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ਬਨਾਮ. ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐੱਸ., ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1967 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 927, ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ ਇਕਸੁਰਤਾ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖੇਤਰ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਡੋਲੀਕੇ ਸੁੰਦਰਪੁਰ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਸਕੀਮ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਖਵੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨੀ, ਰਸਤਿਆਂ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮਾਰਗਾਂ, ਖਾਦ ਦੇ ਟੋਏ, ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਆਦਿ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ 100 ਕਨਾਲ 2 ਮਰਲੇ (ਸਟੈਂਡਰਡ ਕਨਾਲ) ਦਾ ਖੇਤਰ ਵੀ ਰਾਖਵਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਮਦਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ (ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ) ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (ਬੀਬੀ)

ਫ੍ਰੈਗਮੈਂਟੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1948, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ "ਆਮ ਉਦੇਸ਼" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"... ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਲਈ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।"

ਇਸ ਲਈ, ਆਮਦਨ ਸਿਰਫ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ. ਪਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਮਦਨ ਵਰਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਆਮਦਨ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਸਾਰੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪੂਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਕੰਸੋਲਿਡੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਏਬੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀਮਾ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲਈ 100 ਕਨਾਲ 2 ਮਰਲੇ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜੇ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚਤ ਜਾਂ ਵਾਧੂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਭਾਵ, ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬਚੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਰਾਜ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਐਕਵਾਇਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 1 ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਅਦਾਇਗੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ।"

51. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਬਜਾ ਏਕੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 24 ਅਧੀਨ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-ਏ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੈ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚਤ ਜਾਂ ਵਾਧੂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਭਾਵ, ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬਚੀ ਹੋਈ ਹੈ; ਜੇਕਰ ਇਹ ਰਾਜ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਨਿਯਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਏ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ।

52. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਇਲ ਵਿਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੈਕਸ਼ਨ 24 ਅਧੀਨ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

53. ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾ 11 ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।

54. ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬੈਂਚ ਭਗਤ ਰਾਮ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਕਿਉਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੈਰਾ 11 ਵਿੱਚ ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ ਸਰਸਰੀ ਹਵਾਲਾ ਛੱਡੋ, ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਪੂਰੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੈਰਾ 11 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵੀ ਫੁਸਫੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸੀ।

55. ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਕਾਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-ਏ ਅਧੀਨ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 24 ਅਧੀਨ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕਬਜ਼ਾ ਬਦਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਐੱਸ.

ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਲੀਲ ਕਿ ਏਕੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 23, 24 ਅਤੇ 21(2) ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1964 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਦਮ ਏਕੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18(ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਨ।

56. ਭਗਤ ਰਾਮ ਬਾਰੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਇਕਸੁਰਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਰਫ਼ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਪੈਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ।

57. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਥੇ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 11 ਵਿੱਚ ਸਰਸਰੀ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਘੱਟ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਗਤ ਰਾਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪੰਜ ਸਿੱਖਿਅਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੋ ਸਿੱਖਿਅਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੀ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਪੈਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ-

58. ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਭਗਤ ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੌਤਿਕ ਗਲਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰੇਗਾ। ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਇਸ ਛੋਟੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਾਮਲਾ ਇਸ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ।

VI. ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਜੱਜ ਜੈ ਸਿੰਘ ॥ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ

59. ਜੈ ਸਿੰਘ ॥ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ।

"ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਵੀ. ਕੇ. ਬਾਲੀ, ਜੇ.) ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਨੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1967) 69, ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ., 287, ਦੇਸ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਵਿੱਚ 1967 ਤੋਂ 1997 ਤੱਕ ਦੇ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

ਪਿੰਡ ਲਧੋਤ, 1981 ਪੀ.ਐਲ.ਜੇ., 300, ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਚਾਇਤਾਂ, (1986-1) 89, ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ., 586, ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ, ਗੁਨੀਆ ਮਾਜਰੀ ਬਨਾਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕੰਸੋਲੀਡੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼, (1991-1) 99 ਜੀ.ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ. ਧੁੰਮਾ) ਬਨਾਮ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, 1977 ਪੀ.ਐਲ.ਜੇ., 276, ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1992-1) 101 ਆਰ.ਐਲ.ਆਰ., 10, ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਹਿਸਾਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ, 1984 ਪੀ.ਐਲ.ਜੇ., 169, ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕੰਸੋਲੀਡੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਹੋਲਜ਼ (1916-1916) ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕੰਸੋਲੀਡੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼, ਪੰਜਾਬ, (1997-2) 116 ਪੀ.ਐੱਲ.ਆਰ., 472 ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ, ਪਿੰਡ ਭੇਦਪੁਰਾ ਬਨਾਮ ਵਧੀਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਕੰਸੋਲੀਡੇਸ਼ਨ, (1997-1) 115 ਪੀ.ਐੱਲ.ਆਰ., 391, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਚਤ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਣ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਕਸੁਰਤਾ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨਾਲ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਸਾਧਾਰਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰੱਖੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਣਵਰਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਸੀ"। ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਤੱਥ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬੋਝ ਦੇਵੇਗਾ।

ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ, 2001 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 5709-5714 ਵਿੱਚ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਵਲ, ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਮ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਕੀਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ। 27 ਅਗਸਤ, 2001 ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

"ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਸ਼ ਐਨ. ਸਾਲਵੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ, ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਿਰਫ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ:

“ਇਹ ਅਭਿਆਸ, ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕਵਾਇਦ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁੜ ਵੰਡ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ।"

ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

60. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

61. ਜਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਕਤ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਂਝੇ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਣਵਰਤੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਣਵਰਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਭਾਵ ਬਚਤ ਜ਼ਮੀਨ, ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰੱਖੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੜ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਸੀ।

62. ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੇਯੂਆਰ ਨੇ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ 2001 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 5709-5714 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੇ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਚਤ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

63. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਚਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਬਾਇਆ। ਇਸਦੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਖੋਜ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਾਂ।

64. ਜੇਯੂਆਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਬਚਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਲਈ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਜੇਯੂਆਰ ਨੇ ਪੈਰਾ 84 ਵਿੱਚ ਸਰਸਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹਨ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਵੱਲੋਂ ਫੈਸਲੇ ਸੁਣਾਏ ਗਏ। ਜੇ.ਯੂ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਜਿਸ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ, ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਗਲਤ ਹਨ।

65. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਜੈ ਸਿੰਘ । ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ, ਜੋ ਕਿ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਗਲਤ ਸਨ, ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ 'ਤੇ ਗੌਰ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ।

VII. ਤਾਰੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੈ ਸਿੰਘ-2 ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ

66. ਤੀਸਰਾ, ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਜੈ ਸਿੰਘ II ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਨਜ਼ਰੀਆ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇਯੂਆਰ ਵਿੱਚ, ਤਾਰੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਕੈਟੇਨਾ ਹਨ ਜੋ ਤਾਰੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਕੋਪ ਵਿੱਚ

ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, JUR ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ ਇਹ ਤਰਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇਯੂਆਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਚਰਚਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

67. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਜੈ ਸਿੰਘ ।। ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ, ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਤਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

VIII. ਸਿੱਟਾ

68. ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ JUR ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

69. ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

(i) ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

(ii) 2014 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 6990 ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 7 ਅਪ੍ਰੈਲ 2022 ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਫਾਈਲ ਵਿੱਚ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(iii) ਅਪੀਲ ਨੂੰ 7 ਅਗਸਤ 2024 ਨੂੰ ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ 1 'ਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੈੱਡਨੋਟਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ: ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ

ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ